

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Економічна сутність доходу підприємства
2. Сутність прибутку підприємства, його види
3. Рентабельність підприємства

1. Економічна сутність доходу підприємства

Доход є виручкою підприємства від реалізації продукції, послуг та виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збору.

Отримання доходів свідчить про те, що продукція підприємства знайшла свого споживача, що вона відповідає вимогам та попиту ринку за ціною, якістю, іншими технічними, функціональними характеристиками та властивостями; створює основу для самофінансування підприємства за умови, що їх розмір достатній для покриття витрат підприємства з виробництва і реалізації товарів та інших видів діяльності, виконання зобов'язань перед бюджетом та утворення чистого прибутку. Доходність підприємства є одним із найголовніших показників, які відображають його фінансовий стан. Такий показник відображає мету підприємницької діяльності.

Доходи підприємства – джерело розвитку його діяльності, що забезпечує:

- формування прибутку як джерела розширеного відтворення діяльності підприємства;
- фінансування усіх поточних витрат, що пов'язані зі здійсненням господарської діяльності;
- виплату податкових платежів, що пов'язані зі здійсненням діяльності.

Види доходів підприємства:

1. За характером отримання:
  - доходи від звичайної діяльності;
  - надзвичайні доходи.
2. За видом діяльності:
  - доходи від виробничої діяльності;
  - доходи від посередницької та торговельної діяльності;
  - доходи від інвестиційної діяльності;

- доходи від фінансової діяльності;
  - доходи від іншої діяльності.
3. За повнотою та місцем відображення:
- бухгалтерські доходи;
  - приховані доходи.

Валовий дохід – це загальна сума доходу, що отримує підприємство за певний проміжок часу від усіх видів діяльності у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах як на території України, так і за її межами.

Чистий дохід є різницею між доходами від реалізації продукції та обов’язковими платежами, що входять до ціни товару.

Необхідний дохід – дохід, який дозволяє підприємству фінансувати всі заплановані поточні витрати, обов’язкові платежі та отримати цільовий прибуток.

Можливий дохід – це дохід, який може отримати підприємство при наявних виробничих потужностях, можливому обсязі реалізації продукції при наявній кон’юктурі ринку.

Джерела отримання доходів наведено на рис.1.

Рис. 1. Джерела отримання доходів

2. Сутність прибутку підприємства, його види

Прибуток – це частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу та комерційну діяльність підприємства.

Прибуток підприємства – це основне фінансове джерело розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази та продукції; усіх форм інвестування.

Прибуток підприємства – основний результативний показник діяльності підприємства.

Прибуток підприємства – економічний показник, який об'єднує інтереси держави, підприємства, господарюючих суб'єктів, працівника та власника.

Види прибутку

1. За видом діяльності:

- прибуток від звичайної (операційної фінансової та інвестиційної діяльності);
- прибуток від надзвичайних подій;
- валовий прибуток:

$$П_в = ВР - ПДВ \cdot АЗ - В_в,$$

де $ВР$ – виручка від реалізації продукції підприємства;

$В_в$ – виробнича собівартість реалізованої продукції;

$АЗ$ – акцизний збір;

$ПДВ$ – податок на додану вартість.

- прибуток від операційної діяльності:

$$П_о = П_в + Д_{опин} - АВ - В_з - В_{опин},$$

де $Д_{опин}$ – інші операційні доходи;

$АВ$ – адміністративні витрати;

$В_з$ – витрати на збут;

$В_{опин}$ – інші операційні витрати.

2. За порядком розрахунку:

- прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;

$$П_{зо} = П_о + Д_к + Д_ф + Д_{ин} - В_ф - В_к - В_{ин},$$

де $Д_к$ – доход від участі в капіталі;

$Д_ф$ – інші фінансові доходи;

$Д_{ин}$ – інші доходи; $В_ф$ – фінансові витрати; $В_к$ – втрати від участі в капіталі; $В_{ин}$ – інші витрати.

- прибуток від звичайної діяльності: $П_з = П_{зо} - ПП$

- чистий прибуток: $ЧП = ПЗ = НП - НЗ - ПНП$,
 $НП$ – надзвичайний прибуток; $НЗ$ – надзвичайний збиток;
 $ПНП$ – податок на надзвичайний прибуток.

3. За джерелами формування:

- прибуток від основної (операційної діяльності);
- прибуток від фінансової діяльності;
- прибуток від інвестиційної діяльності;
- інший прибуток.

4. Залежно від мети визначення:

- бухгалтерський прибуток;
- економічний прибуток;
- прибуток як об'єкт оподаткування.

5. За методикою оцінки:

- номінальний прибуток;
- реальний прибуток.

6. Залежно від розмірів:

- мінімальний прибуток;
- цільовий прибуток;
- максимальний прибуток.

Фактори, які впливають на прибуток підприємства:

1. Зовнішні – фактори, які не залежать від розвитку підприємства:

- інфляційні процеси;
- законодавство;
- політика;
- науково-технічний та соціальний розвиток регіону;
- політика оподаткування та ін.

2. Внутрішні – фактори, які залежать від діяльності окремого підприємства.

2.1. Фактори безпосереднього впливу:

- обсяг продукції, що випускається;
- собівартість виробництва;
- ціна продукції, що реалізується;
- найменування (асортимент) продукції, що випускається;
- інші.

2.2. Фактори опосередкованого впливу:

- післяпродажний сервіс;
- збільшення або зниження зносу основних виробничих фондів;
- реклами;
- співвідношення власного й залученого капіталу та ін.

3. Рентабельність підприємства

Рентабельність – це відносний показник прибутковості, що характеризується ефективністю господарської та фінансової діяльності підприємства.

Показники рентабельності наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Система показників рентабельності

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
<i>Рентабельність інвестованих ресурсів</i>		
1. Загальний рівень рентабельності підприємства	$P = \frac{Пз}{С} * 100 \%$ $P = \frac{Пз}{ОФ + ОЗ} * 100 \%$	Пз – прибуток; С – загальна виробнича собівартість; ОФ – середня величина основних фондів за рік; ОЗ – середня величина оборотних коштів
2. Рентабельність виробничих фондів	$P = \frac{Пз}{ОФ} * 100 \%$	
3. Рентабельність сукупних активів	$P = \frac{Пз}{А} * 100 \%$	А – середня сума активів балансу підприємств;
4. Рентабельність власного (акціонерного) капіталу	$P = \frac{Пч}{ВК} * 100 \%$	Пч – чистий прибуток підприємства; ВК – сума власного капіталу
<i>Рентабельність продукції</i>		
5. Рентабельність продукції	$P = \frac{Пз}{Ст} * 100 \%$ $P = \frac{Пз}{Q} * 100 \%$	Ст. – повна собівартість товарної реалізованої продукції; Q – обсяг реалізованої продукції
6. Рентабельність певного виробу	$P = \frac{Цi - Ci}{Ci} * 100 \%$	Цi, Ci – відповідно ціна і собівартість i-го вибору.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте економічну сутність доходу підприємства. Наведіть два трактування його змісту.
2. Охарактеризуйте джерела утворення доходу підприємства.
3. Визначте сутність прибутку підприємства та його види.
4. Наведіть загальноприйнятую практику використання прибутку підприємства.
5. Чи аналогічні поняття “ефективність”, “прибутковість”, “доходність”?
6. Охарактеризуйте фактори, які впливають на формування величини прибутку підприємства.
7. Визначте основні шляхи підвищення прибутковості підприємства.
8. Розкрийте економічний зміст рентабельності підприємства.
9. Наведіть види рентабельності підприємства та розкрийте їх економічний зміст.
10. Чи можна за єдиним критерієм оцінити результативність діяльності підприємства?

Тести

1. *Дохідність підприємства є:*

- а) одним з найголовніших показників, які відображають його фінансовий стан;
- б) показником, який визначає мету підприємницької діяльності;
- в) показником, який характеризує основний результат діяльності підприємства;
- г) правильні “б” і “в”;
- д) усі відповіді правильні.

2. *Дохід підприємства – це виручка:*

- а) отримана від реалізації матеріальних цінностей підприємства та послуг невиробничого характеру;
- б) підприємства від реалізації продукції, послуг і виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збору;
- в) від реалізації виготовленої підприємством продукції;
- г) усі відповіді правильні.

3. *До доходів від позареалізаційних операцій підприємства відносяться доходи від:*

- а) реалізації нематеріальних активів;
- б) пайової участі в діяльності спільних підприємств;

- в) реалізації наднормованих товарно-матеріальних цінностей;
- г) усі відповіді правильні.

4. *Дохід, який отримує підприємство від здачі майна в оренду, є доходом від:*

- а) реалізації продукції, робіт, послуг;
- б) реалізації матеріальних цінностей і майна;
- в) позареалізаційних операцій;
- г) усі відповіді неправильні.

5. *Прибуток – це:*

- а) виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріальних і прирівняних до них витрат;
- б) частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність;
- в) виручка від підприємницької діяльності;
- г) дохід підприємства.

6. *Прибуток як основний результативний показник діяльності підприємства характеризує:*

- а) винагороду за підприємницьку діяльність;
- б) розмір монопольного доходу;
- в) ефективність використання всього ресурсного потенціалу підприємства;
- г) дохід, що отримується за сприятливих умов функціонування.

7. *Основною умовою одержання підприємством певної суми прибутку є:*

- а) перевищення доходів над витратами;
- б) здійснення господарської діяльності в певному обсязі;
- в) задоволення попиту;
- г) усі відповіді неправильні.

8. *Чистий прибуток підприємства відрізняється від прибутку від звичайної діяльності на величину:*

- а) процентів за довгострокові кредити;
- б) податку на прибуток;
- в) алгебраїчної суми надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податку на надзвичайний прибуток;
- г) витрат на виконання позареалізаційних операцій.

9. *Прибуток від операційної діяльності – це:*

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) грошове вираження вартості товару;
- в) різниця між обсягом реалізованої продукції у вартісному вираженні (без ПДВ та акцизу) і її повною собівартістю;
- г) чистий прибуток підприємства.

10. Прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства, не може бути використаним на:

- а) розвиток підприємства;
- б) стимулювання праці робітників підприємства;
- в) оплату поточних витрат підприємства;
- г) виплату дивідендів за цінними паперами.

11. З метою підвищення прибутковості підприємству необхідно (за умов конкуренції):

- а) підвищити обсяг виробництва продукції та зменшити її собівартість;
- б) підвищувати якість продукції та ціни на неї;
- в) застосовувати нові технології виробництва продукції;
- г) правильно “а” і “б”;
- д) правильно “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні.

12. Рентабельність – це:

- а) частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства;
- б) відносний показник ефективності діяльності підприємства;
- в) різниця між виручкою та прямими витратами;
- г) відношення валових витрат на виробництво до обсягу товарної продукції.

13. Рентабельність підприємства – це:

- а) одержуваний підприємством прибуток;
- б) відносна дохідність або прибутковість, що вимірюється у відсотках до витрат коштів або капіталу;
- в) відношення прибутку до середньої вартості основних фондів та оборотних коштів;
- г) прибуток на 1 грн. обсягу реалізованої продукції.

14. Рентабельність окремих видів продукції обчислюється як відношення:

- а) прибутку, що включається в ціну виробу, до ціни виробу;
- б) прибутку від операційної діяльності до виручки від реалізації;
- в) прибутку від звичайної діяльності до середньої вартості майна підприємства;
- г) прибутку від звичайної діяльності до середньої вартості основних фондів підприємства.

15. Рентабельність продукції визначається як співвідношення:

- а) прибутку від звичайної діяльності до обсягу реалізації продукції;
- б) прибутку від операційної діяльності та виручки від реалізації (без ПДВ та акцизу);
- в) прибутку від звичайної діяльності та середньої вартості майна підприємства;
- г) прибутку від звичайної діяльності і середньої вартості основних фондів та оборотних коштів.

